

Operacijos „Linebacker II“ analizė

Vyr. ltn. Auris Šablevičius

*Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos
Karinių oro pajėgų vadų ir jaunesniųjų štabo karininkų kursas*

1. Įvadas

Žvelgiant į istoriją, matyti, kad Vietnamas iki operacijos „Linebacker II“ pradžios jau beveik du dešimtmečius buvo karo zona. Šiaurės Vietnamas, siekdamas įvesti komunizmo santvarką visoje šalyje, 1954 m. apsigynė nuo Prancūzijos kolonistų ir, Vietnamui paskelbus nepriklausomybę, pradėjo skleisti savo įtaką į pietus. Tai sukėlė Pietų Vietnamo valdžios, siekusios vakarietiškos ideologijos, nepasitenkinimą. XX a. 6-ajame dešimtmetyje Pietų Vietnamą remiančios JAV pradėjo siųsti savo kariuomenės personalą patarti kariniais klausimais. Iš pradžių buvo siunčiama mažomis grupėmis, bet 1961 m. surengta didelio masto operacija, o 1965 m. į Vietnamą atvyko pirmieji koviniai padaliniai. Tai paskatino ginkluotą Šiaurės Vietnamo, remiamo Sovietų Sąjungos bei Kinijos, ir Pietų Vietnamo, remiamo JAV, konfliktą. 1969 m. JAV, patirdama didžiulį vietos gyventojų spaudimą dėl beprasmiškos Vietnamo karo, pradėjo atitraukti karines pajėgas iš Vietnamo, o išrinktas naujas JAV prezidentas Richardas Nixonas pastebėjo, kad pajėgų išvedimas gerina politinius reitingus ir gali lemti perrinkimą antrajai kadencijai. 1972 m. gegužės 8 d. dar 1969 m. prasidėjusios Paryžiaus derybos dėl ugnies nutraukimo Vietnamo konflikte įgavo pagreitį, ir netrukus JAV prezidentas pareiškė, kad yra pasiruošęs galutinai išvesti ginkluotąsias pajėgas iš Vietnamo. Šiaurės Vietnamas, pasinaudojęs situacija, pradėjo puolimą į pietus. JAV atsakė bombardavimo operacija „Linebacker“, po kurios derybos buvo tęsiamos. Bombardavimas

paspartino derybas, tačiau Pietų Vietnamo valdžia pareiškė norą papildyti Paryžiaus taikos sutartį nenumatytais punktais, ir tai supykė Šiaurės Vietnamą, todėl taikos sutarties sudarymas vėl buvo atidėtas [1]. Šis įvykis tapo dingstimi JAV pradėti didžiausią Vietnamo karo bombardavimo operaciją „Linebacker II“ prieš Šiaurės Vietnamą.

Rašant šį straipsnį kaip informaciniai šaltiniai buvo naudojami moksliniai darbai ir straipsniai, kuriuose aptariamas strateginių bombardavimų efektyvumas. Taip pat remtasi istorikų knygomis, kuriose glaustai aprašomas Vietnamo karas. Siekiant surinkti kuo tikslesnės informacijos apie mūsų ir jo eigą, remtasi šiuolaikinių mokslinių žurnalų straipsniais. Viename iš jų publikuojamos Vietnamo karo lakūno Walterio J. Boyno įžvalgos apie analizuojamą operaciją. Taigi, renkant ir analizuojant šaltinius buvo siekiama rasti kuo naujesnės ir tikslesnės informacijos apie operaciją „Linebacker II“.

2. Strateginė ir taktinė mūšio aplinka

Šiame straipsnio skyriuje trumpai apžvelgiama strateginė mūšio aplinka, aptariamos Vietnamo konflikto priežastys, Šiaurės ir Pietų Vietnamo įsitraukimas, siekiamas abiejų pusių rezultatas. Taip pat nagrinėjamas operacijos rajonas, abiejų pusių kariniai tikslai ir kovinė technika.

2.1. Vietnamo karas

Veiksmų, kurie vedė Vietnamo karo link, užuomazgų galima pastebėti dar XX amžiaus 5-ajame dešimtmetyje. Būtent tada Prancūzija neteko įtakos regione, ir 1954 m. Ženevos konferencijoje Vietnamas ties 17-ąja lygiagrete buvo padalytas į dvi dalis – komunistinį Šiaurės Vietnamą, valdomą Ho Chi Minho (Ho Ši Mino), ir provakarietišką Pietų Vietnamą, valdomą Bao Dai (Bao Dajaus) (žr. 1 pav.). JAV pastebėjo komunistų siekį skleisti savo įtaką Azijoje, todėl pradėjo remti Pietų Vietnamą siekdamas pasipriešinti Sovietų Sąjungos ir Kinijos ideologijos sklaidai Vietname. Kaip minėta, 1961 m. JAV pradėjo siųsti karinę pagalbą į Pietų Vietnamą, o

1965 m. karą šalyje pradėjo manevriniai padaliniai – komunistinis Šiaurės Vietnamas su pietuose esančiais sąjungininkais Vietkongu bei rėmėjais Sovietų Sąjunga ir Kinija stojo į kovą su vakarietiškos santvarkos siekėju Pietų Vietnamu, remiamu JAV [2]. Galutinis Šiaurės Vietnamo tikslas buvo įgyvendinti komunistinę santvarką visoje šalyje, o Pietų Vietnamo – neleisti jai išplisti.

1 pav. Vietnamo padalijimas ties 17-ąja lygiagrete

Šaltinis: https://www.researchgate.net/figure/17th-Parallel-dividing-North-Vietnam-and-South-Vietnam_fig5_364030812

2.2. Taktinė operacijos situacija

Vietnamas yra Pietryčių Azijoje. Vertinant šalies kraštovaizdį, svarbu paminėti, kad vakarinėje šalies dalyje vyrauja kalnynai, o iš rytinės pusės skalauja Pietų Kinijos jūra. Šios kraštovaizdžio ypa-

tybės labiausiai lemia oro operacijoms nepalankias sąlygas. Nuo jūros atpučiami drėgni orai negali įveikti kalnynų, o šiltas klimatas drėgną orą paverčia rūku, todėl Vietname dažnai susidaro prastos sąlygos skrydžiams.

JAV oro pajėgos Vietnamo konflikto metu regione, ypač aplinkinėse salose, turėjo daugybę oro bazių. Vykdamt operaciją „Linebacker II“, pagrindinė bombardavimo rikiuotė kilo iš Guamo salos, kuri yra į rytus nuo Vietnamo (mažesnės orlaivių rikiuotės kilo iš Utapao bazės). Atsižvelgiant į faktą, kad XX amžiaus orlaivių navigacinės ir taikinių žymėjimo galimybės dar nebuvo itin pažangios, galima suprasti, kad pilotams norint skristi nurodytu maršrutu ir įvykdyti užduotis reikėjo gero matomumo – būtent tokių sąlygų Vietname ir trūko.

Būtina atkreipti dėmesį ir į vėjo krypties kaitą. Geografinė padėtis prie jūros nebuvo palanki. Kaip minėta, pagrindinė oro atakų kryptis buvo iš Guamo oro bazės. Tai reiškia, kad pilotams reikėjo skristi nuo jūros link Vietnamo ir atvirkščiai. Vyraujantys jūriniai vėjai dėl paviršių, kurie įkaitinti dieninės saulės vakare atvėsta, pakeičia kryptį: dieną jie pučia nuo jūros į krantą, o naktį – nuo kranto į jūrą. Planuojant skrydžius, pilotams vėjas yra vienas iš svarbiausių saugaus skrydžio veiksnių. Todėl jei atakos ir atsitraukimo keliai yra lygiagretūs, orlaivio greitis gali kritiškai sulėtėti apsisukant dėl vėjo krypties pasikeitimo, kai jis iš galo ima pūsti į orlaivio priekį.

Šiaurės Vietnamas kariniuose veiksmuose dalyvavo nuo XX amžiaus 5-ojo dešimtmečio. Šiauriečius itin motyvavo prancūzų išstūmimas iš šalies. Kovodami namuose jie turėjo be galo didelį pranašumą. JAV oro atakos privertė Šiaurės Vietnamo kovotojus persikelti po žeme – tai yra unikali Vietnamo karo ypatybė. Klaidūs tuneliai po žeme ir vietinių karių gebėjimas gerai užsimaskuoti ir užmaskuoti mirtinus spąstus kėlė JAV kariams siaubą ir stipriai juos demoralizavo, nes šiauriečiai puikiai išnaudojo tokį savo pranašumą. Sovietų Sąjunga ir Kinija užtikrino Šiaurės Vietnamo kariams logistinę aprūpinimą, apmokė juos dirbti su technika. Dėl nepalankių sąlygų kovoti Vietnamo džiunglėse bei kalnynuose, norėdamos pasiekti savo tikslus, JAV iškart pradėjo naudoti orlaivius, todėl Šiaurės Vietna-

mui teko įgusti valdyti oro gynybos sistemas ir radarus. Šiauriečiai naudojo mažesnius ir mobilesnius sovietinius priešlėktuvinių pabūklų S-60 kompleksus, vėliau – ir savaeigius S-60 kompleksus. Šie ginklai privertė JAV orlaivius kilti aukščiau. Laikui bėgant, Šiaurės Vietnamo ginkluotės arsenalą papildė oro gynybos sistemos SA-2 ir S-75 su raketomis „oras–žemė“. Taip pat verta paminėti, kad prieš žemai skraidančius JAV sraigtasparnius buvo efektyviai išnaudojami sunkieji 12,7 mm (50) kalibro kulkosvaidžiai bei nešiojamos trumpojo nuotolio priešlėktuvinės gynybos sistemos SA-7. Tiek kinai, tiek sovietai vietnamiečius sąjungininkus parėmė ir orlaiviais. Šiaurės Vietnamui buvo perduoti MiG-17, MiG-19 ir MiG-21. Tiesa, MiG-17 daugiausia buvo naudojamas mokymams ir treniruotėms, o MiG-19 pasirodė tik pačioje karo pabaigoje. Tačiau MiG-21 galėjo rimtai varžytis su JAV naudojamais naikintuvais F-4. Šiaurės Vietnamo pilotai mokytis vykdavo ir į Sovietų Sąjungą, ir į Kiniją [3].

Greitas ir geras Šiaurės Vietnamo karių prisitaikymas prie karo sąlygų, galiausiai 1969 m. prasidėjęs vakariečių karių skaičiaus Vietname mažinimas demoralizavo amerikiečius. Tunelių karas, džunglių kraštovaizdis ir klimatas, vietnamiečių pranašumas kovojant namuose daugeliui JAV karių sukėlė potrauminio streso sutrikimą. Žinoma, JAV turėjo didelį technologinį pranašumą ir gerai parengtą personalą. Nuo pat karo pradžios JAV oro pajėgos vykdė bombardavimo operacijas, žvalgybos misijas, karių perdislokavimą. Strateginiai bombonešiai B-52 „Stratofortress“ buvo pagrindinis ginklas rengiant bombardavimus ir viso karo metu, ir operacijoje „Linebacker II“. Labiausiai naudojamas JAV orlaivis buvo F-105 „Thunderchief“. Šis universalus naikintuvas ir vykdė puolimo arba gynybos operacijas raketomis „oras–oras“ bei „oras–žemė“, ir gebėjo bombarduoti. Karui įsibėgėjant, pamažu F-105 pakeitė naikintuvai F-4 „Phantom II“, kurie dažnai pasižymėdavo kovose su sovietų orlaiviais MiG [3]. Kaip ir F-105, F-4 galėjo vykdyti įvairias operacijas. Pastebėjusios Šiaurės Vietnamo prisitaikymą ir oro gynybos sistemų pajėgumų didinimą, JAV suintensyvino elektroninę kovą, kuri davė gerų rezultatų, o intensyvėjantis karių išvedimas iš Vietnamo dar labiau paskatino oro operacijas.

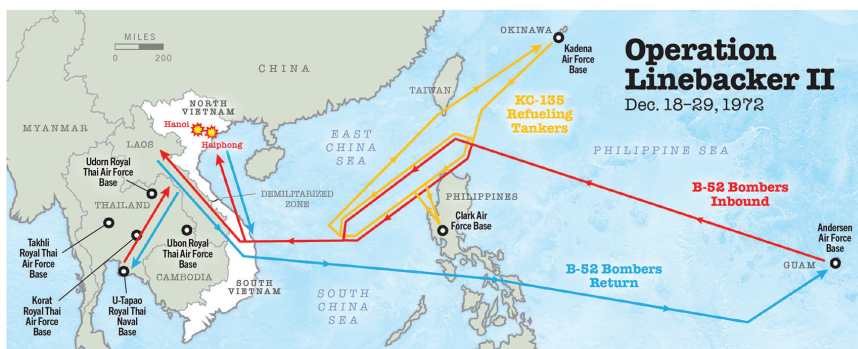
3. Operacijos „Linebacker II“ analizė

Šiame straipsnio skyriuje aprašoma operacijos „Linebacker II“ eiga. Aptariamas abiejų priešininkų pajėgų išsidėstymas, esminiai operacijos įvykiai, davę didžiausios naudos, ir galutinis operacijos rezultatas.

3.1. Operacija „Linebacker II“

1972 m. Šiaurės Vietnamo puolimas ir, galima sakyti, Pietų Vietnamo įveikimas šiauriečiams signalizavo, kad į JAV siūlomas paliaubas galima žvelgti pro pirštus ir diktuoti savas sąlygas. Po pergalės komunistų moralė buvo itin pakylėta, todėl jie buvo įsitikinę, kad pergalė jau čia pat. Pietų Vietnamas buvo ant pralaimėjimo ribos, o drastiškas JAV karių skaičiaus mažinimas (jau buvo atitraukta apie 26 tūkst. karių) prezidentui Richardui Nixonui nepaliko jokio kito pasirinkimo, kaip tik skirti užduotį oro pajėgoms.

JAV planas buvo bombarduoti svarbiausias Šiaurės Vietnamo vietas – Hanojų ir Haifongą. Tačiau šiauriečiai jau turėjo stiprią oro gynybą, kurios pagrindą sudarė 145 naikintuvai MiG, 26 oro gynybos sistemos SA-2, paruoštos kovai raketomis „oras–žemė“, ir persidengiantys radarų sektoriai su vadovavimo ir valdymo pamokas per karo laikotarpį išmokusiomis sistemomis. JAV strateginiai bombonešiai B-52 kartu su F-111 buvo paruošti vykdyti naktinius bombardavimus, o dienos metu oro atakoms paruošti mažesni atakos lėktuvai. Bombardavimo operacijos skrydžiams iš Guamo oro bazės buvo paruošti 99 B-52G modifikacijos ir 53 B-52D modifikacijos bombonešiai, kuriems nuskristi iki taikinio ir atgal reikėjo 12 valandų. Tai reiškė, kad reikalinga degalų papildyti ore. Be to, papildomi 54 B-52D modifikacijos orlaiviai buvo pasiruošę kilti iš Utapao oro bazės – jų skrydžiui iki taikinių Hanojuje ar Haifonge ir atgal reikėjo 4 valandų. Operacijos metu numatyti tie patys maršrutai (žr. 2 pav.). Iš viso bombardavimo operacija turėjo trukti 3 dienas, tačiau užsitęsė 11 dienų [4].

2 pav. Operacijos „Linebacker II“ orlaivių maršrutai

Šaltinis: <https://www.historynet.com/linebacker-christmas-bombing-vietnam/operation-linebacker-ii-map-winter-viep-23/>

Operacijos pradžioje, 1972 m. gruodžio 18 d., naikintuvams F-4 „Phantom“ buvo skirta svarbi užduotis – naktį lydėti B-52 į atakas, o dieną vykdyti oro atakas siekiant naikinti ir trikdyti Šiaurės Vietnamo radarus bei oro gynybos sistemas. Per 11 dienų, neskaičiuojant naktinio B-52 lydėjimo atvejų, šie orlaiviai atliko 530 skrydžių. Pirmą operacijos dieną atakos sutrikdė Šiaurės Vietnamą: jis tikėjosi bombardavimo, bet ne tokio masiško. Šiauriečiai patyrė didžiausią bombardavimo operaciją nuo Antrojo pasaulinio karo. Identifikavęs JAV orlaivių maršrutus, Šiaurės Vietnamas priėmė labiausiai sau palankų sprendimą, kuris JAV turėjo skaudžių padarinių: sukoncentravo oro gynybos smūgius į gana lėtus bombonešius B-52, kai šie, išmetę bombas, apsisukdavo grįžti į bazes.

B-52 silpnybė buvo ta, kad G serijos bombonešiuose, priešingai nei D serijos, dar nebuvo įdiegtos naujos kontrelektroninės kovos sistemos. Be to, reikia įvertinti jau minėtą atakos maršrutų trukumą, kai, po atakos orlaiviui apsisukus grįžti į bazę, vėjas tampa priešpriešinis ir dėl to drastiškai sumažėja skrydžio greitis. Pilotams buvo nurodyta nepaisyti prieš pajėgų dydžio ir gynybos intensyvumo – bet kokia kaina vykdyti pavestą užduotį. Šie veiksniai lėmė, kad per pirmos dienos skrydžius Šiaurės Vietnamas iššovė 200 oro gynybos raketų, ir jos numušė 3 B-52G serijos bombonešius ir vieną F-111.

Antrą dieną taktika buvo pakeista: skrydžio aukštis sumažintas iki 35 tūkst. pėdų, bet imta intensyviau trikdyti šiauriečių gynybos sistemas naudojant F-4. Taktika pasiteisino – iš 180 Šiaurės Vietnamo iššautų raketų nė viena tikslo nepasiekė. Trečia diena buvo nesėkminga JAV. Taip atsitiko dėl bombonešių B-52 netikslumo – jie buvo nepritaikyti nešti naujesnės kartos elektroninių kovos ir navigacinių priemonių, be to, suprastėjo orai, todėl iš 99 skridusių orlaivių 9 nepataikė į taikinius, be to, buvo numušti du G serijos ir vienas D serijos bombonešis B-52. Vertinant operaciją, nustatyta, kad iš 7 numuštų orlaivių 5 numušti jiems apsisukant. Priimtas sprendimas dar labiau spausti šiauriečių oro gynybos sistemas ir suaktyvinta elektroninė kova pasiteisino: komunistai išdėstė sistemas plačiau ir toliau viena nuo kitos. Buvo nuspręsta ketvirtąją operacijos dieną siųsti tik naujesnius D serijos bombonešius B-52. Šiaurės Vietnamui tą dieną du pavyko numušti. Per tolesnes tris operacijos dienas atakuojančių orlaivių skaičius sumažintas nuo 90 iki 30, pakoreguoti priartėjimo oro keliai ir parinkti taikiniai ne tik Hanojuje ir Haifonge. Tokie pokyčiai davė gerų rezultatų: neprarasta nė vieno orlaivio, o šiauriečių optimizmas stipriai sumenko. Kalėdų dieną JAV sustabdė bombardavimą – nusprendė įvertinti operacijos eigą ir pakoreguoti veiksmus. Be to, dėl įtempto grafiko orlaivių įgulos buvo pervargusios, todėl joms leista pailsėti. Aštuntosios dienos atakos buvo kruopščiai suplanuotos. Toliau buvo tęsiamas pasiteisinęs oro gynybos sistemų trikdymas naudojant F-4, o į orą pakilę priešiški naikintuvai MiG neturėjo jokių šansų prieš labiau patyrusius JAV pilotus. Iš 78 bombonešių B-52 buvo numušti tik du. Per devintąją, dešimtąją ir vienuoliktąją operacijos dienas JAV pasiekė oro pranašumą, tiksliai sunaikino priskirtus taikinius, o šiauriečiai iš oro gynybos sistemų sugebėjo iššauti tik 23 raketas, kurios numušė du bombonešius B-52 [5]. Šiaurės Vietnamui beveik nebeliko oro gynybos priemonių, ir jis 1972 m. gruodžio 29 d. patyrė pralaimėjimą.

3.2. Galutinis operacijos „Linebacker II“ rezultatas

Apibendrinant galima teigti, kad šis Šiaurės Vietnamo pralaimėjimas lėmė jo norą grįžti prie derybų stalo Paryžiuje, ir 1973 m. sausio 27 d. buvo pasirašyta taikos sutartis. Šiaurės Vietnamas prarado ir beveik visas oro gynybos priemones, ir įtaką regione. JAV įrodė, kad strateginiai bombonešiai B-52 su tinkama parama gali nugalėti priešiškas pajėgas. Per šią bombardavimo operaciją B-52 įvykdė 729 skrydžius ir numetė 15 tūkst. tonų bombų. JAV prarado 33 pilotus ir 12 orlaivių.

4. Išvados

Prieinant prie galutinės išvados, galima teigti, kad operacija „Linebacker II“ buvo sėkminga. Šiaurės Vietnamo impulsyvumas ir įsitikinimas, kad jis gali diktuoti sąlygas, lėmė tai, jog buvo sustabdyta komunizmo plėtra, karas pralaimėtas, o numatyti siekiniai žlugo. Viena iš svarbiausių išminktų pamokų – tai JAV demonstravimas, kad kariniais veiksmais galima pasiekti strateginius politinius tikslus. Antrojo pasaulinio karo pavyzdžiai ir vėlesnių laikų operacijos (pavyzdžiui, Didžiosios Britanijos bombardavimas per Antrąjį pasaulinį karą ir Kosovo karas) rodo, kad sunku pasiekti ilgalaikius tikslus naudojant tik oro galią – reikalinga tiek pajėgų, tiek politinių ir karinių lyderių kooperacija. Vis dėlto JAV iš Vietnamo jau buvo išvedusi didžiąją dalį karių, o Pietų Vietnamo kovotojai negalėjo net prilygti šiauriečiams. Be to, antikariniai protestai JAV spaudė Richardą Nixoną kuo greičiau baigti karą, todėl vienintelis sprendimas buvo panaudoti oro galią. Tačiau ją panaudoti buvo galima ir efektyviau, pavyzdžiui: orlaivių maršrutai galėjo būti keičiami kasdien, taip būtų sukeliama daugiau sąmyšio Šiaurės Vietnamo oro gynyboje, jam būtų reikėję nuolatos koreguoti pozicijas; nuo pat operacijos pradžios naudojama elektroninė kova galėjo išgelbėti bent porą orlaivių ir įgulų; orlaivių rikiuotes galima buvo papildyti naikintuvais F-4 su raketomis „oras–žemė“ prieš oro gynybai naikinti – labiausiai naudojama sistema SA-2, atlikdama šūvį, iš karto išduodavo poziciją.

Atsižvelgdamas į nūdienos oro pajėgas, jų technologinę pažangą ir realią galimybę jas panaudoti moderniam mūšyje, išvada noriu baigti JAV piloto, vėliau istoriko plk. lt. Meldeno E. Smitho Jr. citata iš mokslinio straipsnio, kuriame jis nagrinėjo strateginio bombardavimo efektyvumą: „*Ilgojo nuotolio strateginiai bombonešiai, kartu su tarpžemyninėmis ir iš povandeninių laivų leidžiamomis balistinėmis raketomis yra mūsų pagrindinė atgrasymo priemonė. Taigi diskusijos dėl strateginių bombardavimų naudos turi didžiausią įtaką nacionaliniam saugumui šiuolaikiniame pasaulyje*“ (angl. „*Long-range strategic bombers, together with intercontinental ballistic missiles and submarine-launched ballistic missiles, remain our principal deterrent today. Thus the debate over strategic bombing has implications of the greatest magnitude for national security in the contemporary world.*“) [6].

5. Bibliografija

1. Spector, R. H. *After Tet: The Bloodiest Year in Vietnam*. New York: Free Press, 1992.
2. Spector, R. H. *Vietnam War*. *Britannica*, 2024.
3. Momyer, W. W. *The Vietnamese Air Force, 1951–1975, An Analysis of Its Role in Combat and Fourteen Hours at Koh Tang*. *USAF Southeast Asia Monograph Series*, Volume III, 1985. https://media.defense.gov/2010/Oct/13/2001330009/-1/-1/0/vietnamese_af_1951-1975%20-%202.pdf
4. Boyne, W. J. *Linebacker II*. *Air and Space Forces*, 1997. <https://www.airandspaceforces.com/article/1197linebacker/>
5. Beagle, T. W. *Effects-Based Targeting: Another Empty Promise?* 2000. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA391749.pdf>
6. Smith Jr., M. *The Strategic Bombing Debate: The Second World War and Vietnam*. *Journal of Contemporary History*, 1977, p. 175–189. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/002200947701200108>